

BIBAVICA

Gladina morij se dvakrat dnevno dvigne in upade.

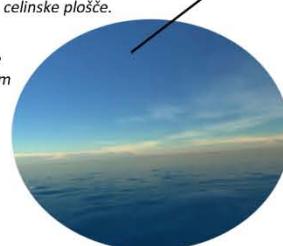
Te spremembo imenujemo bibavica ali plimovanje. Povzroča jih predvsem privlačna sila Lunine gravitacije na Zemljo. Ko stoji Luna navpično nad oceanom, pritegne Lunina gravitacija vodo k sebi. Voda se dvigne in tudi na nasprotni strani Zemlje, ker luna pritegne tudi Zemljo.

Predmet: Geografija

Avtor: Matjaž Povšič, T1c

Mentor: prof. Tina Zrilič

Šol. leto: 2008/09

OCEANI IN MORJA

Več kot dve tretjini našega planeta prekriva voda. Oceani in morja tvorijo 71 % zemeljske površine. Vplivajo na podnebje, nas oskrbujejo s hrano, energijo in dragocenimi rudnинами, predvsem pa so živiljenjsk okolje neverjetne množice rastlinskih in živalskih vrst.

Oceani in morja so nastali pred mnogimi milijoni let, ko se je staljena zemeljska snov začela hladiti. Vodna para je v ognjeniških izbruhih hlapela iz notranjosti Zemlje, se hladila in padala na tla kot dež. Voda je polnila orjaške kotanje in kotline in obkroževala kamninsko kopnino. To se je nadaljevalo, dokler niso nastale današnje celine in oceani. Ko so po kopneni začele teči reke, so topile rudnine in povzročile, da so oceani in morja slani.

EKSPEDICIJA KON TIKI

Ljudje so od nekdaj za plovbo po oceanih verjetno uporabljali tokove. Leta 1947 je ekspedicija Kon Tiki, ki jo je vodil norveški raziskovalec Thor Heyerdahl, preizkusila to teorijo in na lahkem lesenu splavu prejadrala razdaljo med Perujem in Polinezijskimi otoki.

POD OCEANI

Z morskega dna se dvigajo podmorske gore. Tam so velikanske čeri, dolge gorske verige in globoka brezna, vse pa je veliko večje kot na kopnem. Precej oceanskega dna je razsežna in prazna ravina, ki leži tja do 6 km pod gladino.

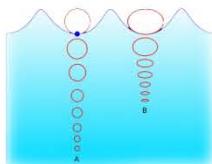
Jarsi se spuščajo tudi 11 km globoko, več od najvišjega vrha na kopnem. Iz ravnine se dvigajo podmorske gore in ognjeniki; mnogi njihovi vrhovi štrlijo nad gladino in tvorijo otoke. Morja ob obalah večine celin niso posebno globoka.

Večina otokov pred obalami je višji del kopnega, ki se dviga iz plitvega morja. Koralni grebeni in atoli rastejo z oceanskega dna v toplih morjih.

VALOVI

Morska površina je nemirna celo od najbolj zatišnih dneh. Valovi se nenehoma dvigajo in upadajo in nazadnje udarajo ob obalo ali se rušijo nanjo. Valove povzročajo vetrovi nad oceani. Energijsko valov je mogoče uporabiti za pogon generatorjev in proizvodnjo elektrike. Toda tsunami so zelo razdiralni. Povzročajo jih potresi in ognjeniški izbruhi, zato so zelo močni.

KAKO SE PREMIKAJU VALOVI?

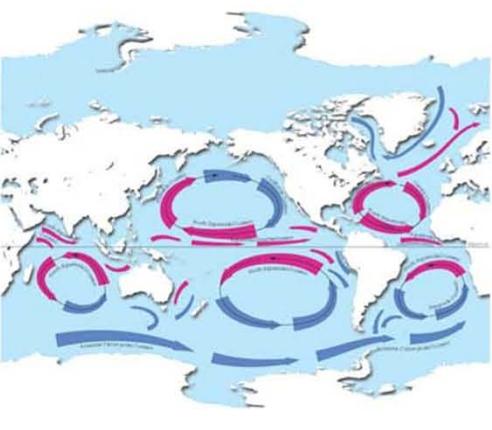
Voda v valu se ne premika naprej. Giblje se v krogu, tako da se samo dviga in spušča, ko potuje val. Bližajoča se obala zadržuje valoveni dol, zato se vrh vala premika hitreje in se prelomi na obali.

OBALE

Višje kopno se na obali ponavadi konča s čermi, nižje kopno pa se spušča počasi in ustvarja plaže. Valovi mečajo kamne ob dno čeri, čeri se prevračajo in tako nastane obala z zalivi in rti.

Pojavljujo se lahko nenavadeni skalni oblike in jame. Valovi razbijajo skale in jih drobijo v prod, nato pa v pesek. Ob dnu čeri nastanejo pečine. Morje raznaša prod in pesek po obali in pečine nastajajo tudi tam.

OCEANSKI TOKOVI

Oceanska voda se nenehno premika v velikih krožnih tokovih ali strujah, ki lahko tečejo približno tako hitro, kot hodiš. Ti tokovi nastanejo, kjer spravlja veter v gibanje površinske sloje oceanov in morij, s seboj pa nosijo ob obale celin toplo ali hladno vodo, ki močno vpliva na tamkajšnje podnebje. Včasih tečejo tokovi globoko pod površino v nasprotni smeri od površinskih tokov. Tako na primer nosijo površinski tokovi toplo vodo proč od ekvatorja, med tem ko nosijo globinski tokovi hladno vodo nazaj na ekvator. Večina morij ima močne tokove. Toda vode Sargaškega morja v Severnem Atlantksem oceanu so skorajda nepremične, zaradi česar je morje prepoplnjeno z morsko travo.

ZALIVSKI TOK

Od sonca segreta voda teče iz Mehisiškega aliva. Ta topli tok prečka talantski ocean in teče ob obalah zahodne Evrope. Tamkaj je podnebje mili, toda v krajih na drugi strani oceana, ki so oddaljeni od tega toka, je zelo hladno.

Šolski center Novo mesto

Srednja elektro šola in tehniška gimnazija

Šegova ulica 112

Delovni list - Oceani in morja

GEOGRAFIJA

Ime in priimek: _____

Datum: _____

1. Koliko zemljine površine prekrivajo oceani in morja ter na kaj vplivajo?

2. Kdaj in kako so nastali oceani ter morja in zakaj so ta slana?

3. Kaj je plimovanje (bibavica) in kaj ga povzroča?

4. Kaj vse se skriva pod oceani?

5. Katera veda se ukvarja s preučevanjem oceanom, kako se imenujejo znanstveniki in s čim se ti znanstveniki ukvarjajo?

6. Kaj so oceanski tokovi in kako nastajajo?

7. Katero teorijo je preskusila ekspedicija Kon Tiki?

8. Kaj so valovi in kaj jih povzroča?

9. Kako se premikajo valovi?

10. Kako imenujemo kopno ob morjih?

11. Kakšne oblike se pojavljajo ob obalah?

Predmet: Geografija

Mentor: prof. Tina Zrilič

Avtor: Matjaž Povšič, T1c

Šol. leto: 2008/09